

Van drie tulpen tot een Westfries mirakel

een wandeling door katholiek Hoorn

In de vele steden in ons bisdom zijn sporen van de Katholieke geschiedenis terug te vinden. Sommige zeer opvallend, zoals kerken en oud-kloosters, andere subtieler, zoals verwijzingen in gevelstenen of achter voordeuren. Ga met deze nieuwe rubriek in de hand op stap en laat u verrassen! Aflevering één brengt ons naar Hoorn.

Hoorn in kort bestek

Hoorn ontstond als dijkdorp aan de Zuiderzee. Het bleek een gunstige plaats voor een handelsnederzetting. In 1357 verleende graaf Willem V stadsrechten. De afgevaardigde van de bisschop van Utrecht, de proost, vestigde zich er. Eind 16e en met name in de 17^e eeuw kwam de stad tot grote bloei. Zowel de Verenigde Oost-Indische Compagnie als de

West-Indische Compagnie had hier belangrijke vestigingen. Het werd de stad van Jan Pietersz. Coen en de scheepjongens van Bontekoe. Na 1700 verloor Hoorn zijn grootste glorie als zeestad en -haven. Streekmarkten werden belangrijker. In 1970 verkreeg een deel van de binnenstad de status beschermd stadsgezicht.

1. De Noorderkerk, Kleine Noord 32

Deze derde kerk van Hoorn werd in 1426 gebouwd. Er stond aanvankelijk een eenvoudige houten kapel op de plaats van het huidige transept. Vanaf 1441 verving men deze door een stenen kerk. Als eerste werd het middenschip gebouwd dat in 1450 gereed kwam. Daarna volgden koor en transept. Vermoedelijk bouwde men de noorder en zuider zijbeuk tussen 1485 en 1519. Door de bouw van de twee zijbeuken moesten de muren vervangen worden door pilaren. Hierdoor ontstond een driebeukige hallenkerk. De Noorderkerk is de enige kerk in Hoorn die vrijwel ongeschonden uit de Middeleeuwen dateert. Deze bedevaartskerk is aan Maria gewijd.

2. Sint Jozefhuis, Achterom 17

Rooms-katholiek wees- en oudeliedenhuus uit 1773, tegenwoordig appartementen. Rondom een binnenplaats liggen vier vleugels. Inwendig een hal met links de regentessenkamer, met geschilderd behang en schouw, en rechts de regentenkamer met plafondschildering.

3. De Koepelkerk (H.H. Cyriacus en Franciscus), Grote Noord 15

Deze rooms-katholieke kerk werd in 1879-1882 gebouwd door A.C. Bleijs. De kruisbasiliek is niet georiënteerd, dus niet op het oosten gericht. De toegepaste neorenaissance-stijl is zeldzaam bij katholieke kerken. De koepeltoren is achthoekig. Twee ranke torens flankeren de voorgevel. Men ziet deze kerk als een prelude op de enige jaren later door Bleijs gebouwde St. Nicolaaskerk te Amsterdam, de tweede kerk van ons bisdom. Als cadeau voor de 125^e verjaardag van de kerk in 2007 werd de wandschildering in het Stiltecentrum gerestaureerd. De schildering vertelt het verhaal van de legende van Maria van Hoorn. Het Stiltecentrum is dagelijks geopend.

4. Het Mirakel van Hoorn, Maria van Hoorn, Westfries Museum

Aan de stichting van de eerste Noorderkerk (1426) is een legende verbonden. Ene Claes Molenaar keek op een nacht met zijn vrouw uit hun molen en zij zagen een Mariabeeld zweven, op de plaats van de latere Noorderkerk. Daar stond in hun tijd het huis van Claes Doedesz die het verzoek weigerde zijn woonstee te verkopen om er een kerkje te stichten. Deze weigering bleef niet ongestraft, want korte tijd daarna stierf hij aan de pest. Men bouwde er alsnog een bedehuis. Toen de kerk bijna klaar was, kwam er een schipper met een Mariabeeld, dat hij naar Friesland brengen moest. Claes Molenaar herkende het beeld als het 'zijne'. Na aankoop kwam het in hun nieuwe kerkje op het hoogaltaar te staan.

5. Gevelsteen van schuilkerk De Drie Tulpen, Westfries Museum (origineel)

Hoorn heeft vijf schuilkerken gekend. De Drie Tulpen bevond zich aan het Achterom en was daar al in 1643 gevestigd. Deed er dienst tot 1878. De steen herinnert aan de prijs die men ooit betaalde voor het huis: slechts drie tulpen! Thans is het parochiecentrum hiernaar vernoemd: De drie tulpen.

6. Hoofdtoren met eenhoorn, Hoofd 2

De eenhoorn is als symbool veel ouder dan de hoorn van Hoorn. Het ontombare dier zocht volgens de legende zijn toevlucht in de schoot van een duidelijk als Maria gekarakteriseerde maagd. Kerkelijke geschriften uit latere eeuwen spreken van de eenhoorn als symbool van kuisheid en zuiverheid.

7. De Oosterkerk, Grote Oost 60

De Oosterkerk is de op een na oudste kerk in Hoorn. Aanvankelijk een rooms-katholieke kerk. Vlakbij het Havenkwartier: zij is zo van oudsher de kerk van schippers en vissers. In 1453 stond hier al een houten kapel, toegewijd aan Sint-Anthonis. Het koor van de Oosterkerk-in-steen werd in 1519 opgetrokken. Spoedig daarna volgden het dwarspand en het tweebeukige schip. Huidige schip en voorgevel zijn uit 1616. De Oosterkerk is rijk aan historische bezienswaardigheden, zoals het monumentale orgel met zijn prachtige klank (J.H. Bätz, 1764). Sinds 1982 is het ook cultureel centrum met de Nederlands Gereformeerde Kerk Hoorn als een van de gebruikers.

8. Sint Jansgasthuis, Kerkplein 39

Vanaf de Middeleeuwen waren er gasthuizen als instellingen waar zieken en ouderen verpleegd en verzorgd konden worden. Het St. Jansgasthuis (1563) heeft een vroeg-renaissance gevel. Boven de ingang bevindt zich een beeldje van Johannes de Doper in een nis.

9. Van kloostertuin tot bibliotheektuin, Wisselstraat 8

Tussen 1385 en 1408 werden in Hoorn vijf tertiariïskloosters gesticht, de welzijnszorg van Hoorn. Ter plaatse van de huidige bibliotheektuin lagen twee kloostercomplexen vlak bij elkaar. Bij de herinrichting (2000) is teruggesproken op de idee van de oude kloostertuin.

10. Mariakapel, Korte Achterstraat 2A

In de Middeleeuwen kende Hoorn met negen stuks een baaiert aan kloosters. Van het Agnietenklooster (1385) tot het Claraklooster (1467). Al deze kloosters vervielen in 1577 door de Hervorming aan de wereldlijke overheid. Van deze kloosters resten ons nog de stenen kapel van het Mariën- of Mariaklooster en die van het Ceciliaklooster. Na de Hervorming werden de gebouwen van het Mariaklooster (1408, Korte Achtersraat 4-6) gebruikt als Protestants- of Burgerweeshuis. Een deel van de kapelruimte werd in gebruik genomen als wapenarsenaal. In 1825 werd de kapel overgedragen aan de Rooms-katholieke Kerk voor herinrichting tot kerkgebouw. Vanaf 1967 biedt het ruimte aan een grote verscheidenheid aan culturele activiteiten.

11. Sint Sebastiaanspoort, Achterstraat 2

Het St. Sebastiaansgilde betrof dit deel van het Doelengebouw in 1614. Het

zuidelijke deel (1585) was onderkomen van het Sint Jorisingilde; dit oudste schuttersgilde gebruikte kruis- of voetbogen. Van 1875 tot 1971 deed het dienst als hotel.

12. Judith en Holofernes, Munnickenveld 15-19

Het apocriefe verhaal van Judith en Holofernes is afgebeeld op de houten 'gevelsteen' op het fries van het Claes Stapelhofje. Judith wist haar volk van de bezetter te bevrijden door het legerkamp van de vijand binnen te dringen en de leider Holofernes te onthoofden.

13. Sint Pietershof, Dal 9

In 1617 verrees op de plaats van het kruisherenklooster Sint Pieter dit Oude mannen en -Vrouwenhuis. Eerst monniken, later proveniers (kostkopers) en ook gedetineerden. Bij de restauratie in circa 1979 heeft men een woninkje als stijkamer behouden.

Michel Bakker – met dank aan Olga van der Klooster